

Світлана ЛИЧУК,

orcid.org/0000-0003-4508-7368

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри мовознавства

Івано-Франківського національного медичного університету

(Івано-Франківськ, Україна) *svitlanavl@ukr.net*

ПАРАЛЕЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ ЛІТЕРАТУРНИХ І ДІАЛЕКТНИХ ВАРІАНТІВ ВЛАСНИХ ІМЕН (НА МАТЕРІАЛІ ПОКУТСЬКИХ ГОВІРОК, УКРАЇНА)

У статті представлено фрагмент зібраної лексики власних особових назв (антропонімів) та їхніх варіантів у говірках Покуття Степци і Стецівки та прилеглих територій. **Мета** статті – продемонструвати діалектно-літературне контактування та паралельне вживання літературних і діалектних варіантів чоловічих та жіночих імен. **Методологія** дослідження передбачає використання таких загальнонаукових методів: системного, зіставлення, порівняльного, систематизації. **Наукова новизна** дослідження полягає в особливій увазі лексикографічному вивченню онімної лексики та науковому осмисленню досліджуваного сегмента діалектної лексики в окремому регіоні України. Тут представлено частину лексики, її особливості та результати дослідження з аналізом фактичного матеріалу. Національний антропонімний лексис проаналізований у паралельно існуючих формах: літературному та діалектному. **Висновки.** Кожна власна назва народжується в певний час. У процесі тривалого використання назви часто змінюють форму вимови, і внаслідок цього назва набуває нового вигляду. Тривалість життя власних імен дуже різна: в одних випадках вона налічує роки або десятиліття, в інших – тисячоліття. Разом із певним відбором мовних одиниць, власних імен людей, уся система їх використання, надавання, заміни може свідчити про світогляд і свідомість людини, оскільки зв'язок між власним іменем і його носієм визначається комплексом звичаїв, традицій тощо, наявних у суспільстві правил, похідних від вірувань, міфології та релігії. Діалектне (діалектно-говірне) мовлення є системно організованим на фонетико-акцентуаційному, граматичному і лексичному та на всіх інших мовних рівнях. Це цілісна комунікативна система, в якій своєрідно-говіркові мовні властивості органічно поєднані з загальнонародними, кодифіковано-літературними як визначальними і кількісно найповніше виявленими.

Ключові слова: покутські говірки, власна назва, антропонім, літературна та діалектна мови, паралельні варіанти.

Svitlana LYCHUK,

orcid.org/0000-0003-4508-7368

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor;

Associate Professor at the Department of Linguistics

Ivano-Frankivsk National Medical University

(Ivano-Frankivsk, Ukraine) *svitlanavl@ukr.net*

PARALLEL USE OF LITERARY AND DIALECT VARIANTS OF PROPER NAMES (BASED ON THE MATERIAL OF POKUTTIA DIALECTS, UKRAINE)

The article presents a fragment of the collected vocabulary of personal names (anthroponyms) and their variants in the dialects of Pokuttia (ethnographic region of Western Ukraine). The **purpose** of the article is to demonstrate a dialect-literary contact and parallel use of literary and dialect variants of male and female names.

The research **methodology** involves the use of the following general scientific methods: system, comparison, comparative, systematization. The **scientific novelty** of the research. Particular attention is paid to the lexicographic study of onymic vocabulary and scientific understanding of the studied segment of dialect vocabulary in a particular region of Ukraine. A part of the vocabulary, its features and research results with the analysis of actual material is presented here. The national anthroponymic lexis is analyzed in parallel to existing forms: literary and dialect. **Conclusions.** Each proper name is born at a certain time. The names often change the form of pronunciation in the process of long-term use and as a result, the name takes on a new look. The lifespan of proper names is very different. In some cases, it has years or decades, in others – millennia. Together with a certain selection of language units, proper names of people, the whole system of their use, provision, replacement may indicate the worldview and consciousness of human. The relationship between proper name and its bearer is determined by a set of customs, traditions, etc., existing rules, derivatives from beliefs, mythology and religion. Dialect speech is systematically organized at the phonetic-accentuation, grammatical and lexical and at all other language levels. It is a holistic communicative system. The peculiar-spoken language properties are organically combined with the national, codified-literary as defining and quantitatively most fully expressed.

Key words: Pokuttia dialects, proper name, anthroponym, literary and dialect languages, parallel options.

Постановка проблеми. Антропоніми, або власні особові назви, є помітною частиною лексичного складу української мови, які виникли дуже давно в процесі її розвитку. Вони завжди перебували в тісних зв'язках з апелятивним словником та топонімічною лексикою народу, жилися їх засобами, активно реагуючи на різні суспільні зміни. Тому антропоніми містять інформацію, яка має важливе значення для історії мови та історії її носія.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В останні десятиліття в Україні активно вивчаються антропонімічні джерела, публікуються різноманітні довідники власних імен людей: Г. Півторак «Власні імена людей у Київській Русі» (Півторак, 1982); Ю. Редько «Сучасні українські прізвища» (Редько, 1966); Л. Масенко «Українські імена та прізвища» (Масенко, 1990); Л. Скрипник, Н. Дзятківська «Власні імена людей» (Скрипник, Дзятківська, 1996) та інші. Досліджуються також окремі проблеми української антропонімії: Р. Керста «Українська антропонімія XVI ст.: Чоловічі іменування» (Керста, 1984); П. Чучка «Антропонімія Закарпаття: Вступ та імена / Конспект лекцій» (Чучка, 1970). Власні назви Полісся досліджують відомі сучасні мовознавці М. Никончук, В. Мойсієнко, Л. В. Ящук «Антропонімія Житомирщини XVI–XVII ст.» (Ящук, 2008) та інші. Активним дослідником Покуття та Галицької Гуцульщини є М. Габора, роботи якого є значним внеском у загальний фонд досліджень топонімії та антропонімії України: «Прізвища сучасної Гуцульщини (на матеріалі Косівського району). Етимологічний словник» (Габора, 2017); «Топонімія Галицької Гуцульщини: етимологічний словник-довідник» (Габора, 2019); «Топонімія Покуття та деяких прилеглих територій: етимологічний словник-довідник» (Габора, 2013).

Мета статті – показати паралельне функціонування діалектних власних імен поряд із літературно-нормативною мовою. Актуальність теми дослідження – засвідчити взаємодію літературної мови і діалектів, показати статус діалектизмів, виявити діалектно-літературну взаємодію цих назв на матеріалі покутських говірок.

Виклад основного матеріалу.

Структура та особливості використання діалектних та літературних власних імен Покуття. Загалом діалектна система завжди «прив'язана» до певної території. Діалектне мовлення ґрунтується на розумінні його як цілісної і самодостатньої комунікативної системи, а не тільки як певної сукупності ненормативних мовних рис національної літературної мови.

Паралельно-варіантні форми посідають у мовній побудові певне місце та мають велику вагу у її розвитку й збагаченні. Водночас вони зміцнюють цілу мовну побудову. Паралельно-варіантні форми можуть точно виражати людські думки й почуття, відношення до людини.

Важливим джерелом паралельно-варіантного типу є живенародне мовлення, його діалектні різновиди. Навіть часто без спеціального аналізу можна вказати факти переміщення певних мовних форм з діалектних пластів до літературно-нормативних, а також утворювання в такий спосіб паралельно-варіантних запасів. Вони синонімізують мовлення.

Зазначений процес можна показати, зокрема, на прикладі покутських говірок (фрагмент), які відзначилися паралельно-варіантними одиницями літературної мови та діалектного мовлення.

Жіночі імена та їх варіанти (діалектні імена подано курсивом).

Ага́пія – Ага́пійка, Га́фія, Га́фа, Га́фка, Га́па, Га́пка;

Анаста́сія – Анаста́сійка, Анаста́сіїнка, Анаста́сієчка, Анаста́сієнка, Анаста́сіїчка, На́стя, На́скя, На́стуня, На́стуся, На́сточка, На́стїчка, На́стїнка, На́скїчка, На́стонька, На́стїца, На́скїца, Ста́ся, Ста́сія, Ста́ська;

Ангелі́на – Ангелі́нка, Ангелі́ночка, Ангелі́нонька, Ангелі́на, А́нгела, А́нгел, Лі́на, Ле́на, Лі́нка, Ле́нка, Лі́ночка, Лі́нуса, Лі́нулька;

Андрі́ана – Андрі́анка, Андрі́аночка, Андрі́я, Андрі́йка, Ді́ана, Ді́анка;

Анже́ла – Анже́лка, Анже́ліка, Анже́лічка, Анже́лонька, Анже́лочка;

Богда́на – Богда́ночка, Богда́нка, Богда́нонька, Бо́дя, Да́на, Да́нка, Дану́ся, Дану́ля, Да́ночка, Да́нонька;

Васи́ліна – Васи́лінка, Васи́лінонька, Васи́ліса, Васи́ліса, Васи́юта, Ва́ська, Ва́ся;

Віта́ліна – Віта́лінка, Віта́ліночка, Віта́лінонька, Віта́лька, Віту́ся, Ві́та, Ві́точка;

Гали́на – Гали́нка, Гали́ночка, Гали́нонька, Гали́ося, Га́лька, Га́лка, Га́лочка, Гали́оня, Га́льок, Га́ла;

Га́нна – Га́нуса, Га́нуска, Га́нусіна, Га́ня, Га́нька, А́нна, Ані́ца, А́ня, А́нька, Анно́чка;

Да́рія – Да́рка, Да́руся, Да́руня, Ода́рка, Ода́рочка, Ода́ронька, Да́ра;

Емі́лія – Емі́лька, Мі́ля, Мі́лька, Мі́люся, Е́ма;

Євге́нія – Євге́на, Ге́ня, Ге́ньця, Ге́нуса, Же́ня, Же́нька, Же́ньок;

Євдо́кія – Євдо́кійка, Євдо́кієчка, Євдо́ха, Ївдо́ха, Ївдо́ка;

Єлиза́вета – Єлиза́ветка, Єлиза́воточка, Лі́за, Лі́зка, Лі́зонька, Лі́зуня, Лі́ска, Лі́з;

Жанна – Жанночка, Жаннонька, *Жанёт*,
Жанюся, Жанка;
Зінаїда – Зінаїдка, Зінаїдонька, Зіна, Зінка,
Зінька, Зінуля, Зінулька, *Зэня*, *Зэнька*;
Зіновія – Зіновійка, *Зэновія*, *Зэня*, *Зэнька*, *Зіна*,
Зінка, Зінуля, Зінулька;
Зоряна – *Зоря*, *Зорька*, Зорянка, Зоряночка,
Зорянонька;
Зоя – *Зося*, Зойка, *Зоська*, *Зоїца*;
Ірина – Ірінка, Іріночка, Ірінонька, Іруся, Іра,
Руська;
Катеріна – Катерінка, *Катиріна*, *Катирінка*,
Катеріночка, *Катиріночка*, Катерінонька,
Катирінонька, *Катріна*, *Катрінка*, Катюша,
Катюся, Катюнька, *Катріночка*, *Катрінонька*,
Катя, Катька, Катюня, *Катріца*;
Ларіса – Ларіска, Ларісочка, Ларісонька,
Лара, *Ларка*, *Ларця*;
Леонідія – *Льоня*, *Льоньця*, *Ліда*, *Лідія*, *Лідка*;
Лідія – Ліда, Лідка, Лідуся, Лідуська, Лідуня,
Лідулька, *Лідусінька*, *Лідусинька*, *Лідок*;
Любов – Люба, Любка, Любаша, Любаня,
Любаха, Любця, *Любіца*;
Людмила – Люда, Людка, Людочка, Людонька,
Людміла, *Люся*, *Люська*, *Люція*;
Магдаліна – Магдалінка, *Магдалінка*, *Магда*,
Магда, *Дана*;
Марія – Марійка, *Маріка*, Марічка, *Марця*,
Маруся, Маруська, Маша, Машуня, Машуля,
Машулька, Машенька, рідк. *Мері*;
Матрона – *Матрьона*, Мотря, *Мотріца*, *Мотя*;
Меланія – *Маланка*, *Маланія*, Меланя, *Маланя*;
Надія – Надя, Надька, Надійка, Надюся,
Надюсечка, Надюсічка, Надюлінька, Надюша,
Надюшка, Надюська, *Надюсик*, *Надіца*;
Наталія – Наталя, Наталочка, *Таля*, *Талька*,
Талюня, *Талюся*, *Талюнчик*, *Тасик*, *Натка*, *Натуся*;
Немідора-Філіпіна – *Дарка*, *Одарка*, *Дара*;
Оксана – Оксанка, Оксаночка, Оксанонька,
Оксі, *Окся*, *Ксіюха*, *Ксю*, *Оксанчик*;
Олександр – Олександрочка, Олександронька,
Олесья, Олеська, Олесенька, *Олесінька*, *Олесінька*,
Олесічка, *Олесичка*, Лесья, Леська, *Лесик*;
Олена – Оленка, Оленочка, Оленонька, *Лєна*,
Лєнка, *Лєньцьо*;
Ольга – Олька, *Ольчик*, Олечка, *Олічка*, Олюся,
Люська, *Люсик*, *Лєна*, *Йлєна*;
Парасковія – *Паресковія*, Параска, Паша,
Пашка, *Пасюня*, *Пасюнька*, *Парашта*;
Раїса – Раїсочка, Раїсонька, Раїя, Раїюся, *Райчик*,
Райця;
Світлана – Світланка, Світланочка, Світла-
нонька, *Світланчик*, *Світлячок*, Свєта, Свєтка,
Свєтуля, *Світуля*, *Світтик*, *Свєтик*, *Лана*, *Лануся*,
Лануля, *Ланочка*;

Степанія – Стєфа, *Штефанія*, *Штєфа*,
Штєфка, *Штєфчик*, *Стьопа*, *Штифаніха*;
Таїсія – Таїса, Таїска, Таїсочка, Таїсонька, *Тая*,
Тайка, *Тайчик*, *Таюня*, *Таюля*;
Тамара – Тамарка, Тамарочка, Тамаронька,
Тома, Томка, Томуся, *Томчик*, *Том*;
Тетяна – Тетянка, Тетяночка, Тетянонька,
Тикіна, *Тикінка*, Таня, Танька, Танічка, Танінька,
Танюся, *Тануся*;
Ярина – Ярінка, Яруся, Яріночка, Ярінонька,
Іріна, *Ірінка*, *Іра*.

Чоловічі імена та їх варіанти (діалектні імена подано курсивом).

Анатолій – Тольо, Только, *Толік*, Толик, *Тольчик*,
Толян, Толюня, Толюньчик;
Андрій – Андрійко, Андрійчик, *Андрусь*,
Дринь, *Дрійко*;
Арсеній – Арсєн, Арсєнчик, *Арсик*, *Арся*,
Арсюня, *Арсюньчик*, *Арсичок*;
Богдан – Богданчик, Бодя, Бодька, *Бодько*,
Бодько;
Броніслав – *Броніслав*, *Броньо*, *Бронько*;
Василь – *Василє*, Василько, Васильчик,
Васильок, Васья, Васька, *Васюта*, Васьінька;
Віктор – Вітя, Вітька, *Вітьок*;
Віталій – Вітальчик, Вітала, *Таля*, *Вітя*, *Вітька*,
Вітьок, *Вітасик*, *Вітуся*, *Вітуля*, *Вітулька*,
Віталько;
Владислав – Влад, Владик, *Владік*,
Владиславчик, Владюся, Владюсик, *Дюша*,
Дюшаня, *Дюшуня*, *Дюшанчик*;
Володимир – Володя, Володька, Володчик,
Володіусик, Володуся, Володусьо, *Лазьо*, *Ладзьо*,
Владик;
Геннадій – Генадій, *Гєньо*, *Гєньцьо*, *Гєна*, Жєня,
Жєнька, *Жєньок*, *Жєнчик*;
Григорій – *Грицко*, *Грицько*, Гриць, *Грицуньо*,
Гріша, Грішка, Грішка;
Давід – Давідко, Давідик, *Даньо*, *Даня*;
Даніло – Данілко, *Даньо*, *Даня*, *Даньчик*;
Дмитро – Дмитрик, Дмитруньо, Дмитрунчик,
Мітро, *Мітрик*, *Мітерко*, Діма, Дімұля, Дімчик,
Дімуся, Дімусик;
Євгєн – Євгєнко, Євгєнчик, *Гєньо*, *Гєньцьо*,
Гєна, Жєня, Жєнька, *Жєньок*, *Жєнчик*;
Євгєній – Євгєн, *Гєньо*, *Гєньцьо*, *Гєна*, Жєня,
Жєнька, *Жєньок*, *Жєнчик*;
Зіновій – Зєньо, Зєнко, Зєнько, Зєник, Зєнчик,
Зєновій;
Ігнатій – Ігнат, Гнат, Гнатко, Гнатчик, Гнатусь,
Натко;
Іван – Іванко, Івась, Івасик, Івасько, *Іваніка*,
Іваніна, *Йон*;
Іларіон – Іларіон, *Лара*, *Ларик*, *Ларчик*, *Ларуня*,
Ларуньо;

Ілля – Ілліоша, Ілюша, Ілюшка, *Ілаш, Їльо, Ілько, Їльчик*;

Корнілій – рідк. *Корній*;

Лев – *Левко, Лєвцо, Лєвчик*;

Леонід – Леонідик, Леонідчик, *Льоня, Льоньцо, Льончик*;

Лук'ян – Лук'янчик, Лук'ясь, *Лук'ясьо, Лукін, Лукінчик*;

Любомір – Любомірчик, Любомірик, Любчик, Любій, *Любий, Любо, Любуї, Любо*;

Максім – Максїмчик, Макс, Максик, *Мася, Масяня, Масик*;

Марко – Марчик, *Мако*;

Микола – Миколка, Коля, *Микольчик, Кольо, Колька, Кольчик, Кольцо, Колюньо, Колюня, Колюнчик, Нікола, Ніколка, Нікольцо, Нікулко*;

Мирослав – Мирославчик, Мирось, Миросько, Миросик, *Миросьчик, Мірко, Мирон, Мирончик*;

Михайло – Михайлик, Михальчик, *Місьо, Місько, Михась, Мишко, Міша, Мішуня, Мішуля, Мишуня, Мишуля, Міцько, Міцьо, Місьора*;

Олександр – Саша, Сашко, Сашуля, Сашуня, Сання, *Саньо, Санько, Лєсик*;

Олексій – Олексїйчик, Олєсько, *Лєсь, Лєсик, Лєсько, Олєкса*;

Омельян – Омилян, *Мільо, Мілько, Омелько, Омельян*;

Пантелеймон – Пинтелеймон, Пинтилєй, Пентилєй;

Петро – Пєтрик, Петрїсик, Петрїсь, *Питрїсь, Питрїсько, Пєтричок, Пєтя, Пєця*;

Пилип – Пилипко, Пилипчик, *Пилипунь, Фільо, Фільчик, Фільньо, Фільнчик*;

Роман – Ромчик, Ромко, *Ромусь, Ромаха, Ромашка*;

Ростислав – Ростиславчик, Ростик, *Ростя, Рость*;

Руслан – Русланчик, Русланко, Рїслик, *Рїслик*;

Святослав – Святославчик, Святїк, *Світланчик, Свят*;

Сергїй – Сергїйчик, Сергїйко, *Серьожа, Серж, Сергуня, Сєгрїнчик, Сєрий, Сєрїнчик*;

Станїслав – Станїславчик, Стас, *Стась, Стасик, Стасїк, Стасїоньчик, Стасїоньо*;

Степан – Степанчик, Степаночко, *Штифан, Штєфан, Штєфко, Стїопа, Стїопчик, Стїопик, Штїфка, Штїфїнка*;

Теодор – Тодор, Тодорко, *Тодир, Тодось, Тодирко*;

Фєдїр – Фєдор, Фєдїунь, Фидїунь, Фєдько, Фєдїусь, Фидїусь;

Юрїй – Юра, Юрко, Юрчик, Юрась, Юрасько, Юр;

Ярослав–Ярославчик, *Ярик, Ярчик, Ярко, Слава, Славїк, Славчик, Славїньо, Славїнчик, Славїцо*.

Паралельно-варіантні утворення діалектного походження міцно врастають до загальнонародної мовної системи, стають її складниками. Більшість із них «олітературнюються» вільно та легко. Цей процес пояснюється такими факторами: по-перше, часте використання та входження діалектних форм до загальнонародної мовної практики; по-друге, функціонування їх у художніх творах відомих письменників Покуття (М. Черемшини, В. Стефаніка та інших); по-третє, фіксація діалектних назв у лексикографічних та інших працях.

На підставі аналізу зібраного антропонімічного матеріалу продемонструємо їх структурні зміни. Під дією фонетичних законів української мови найчастіше мінялися голосні та приголосні звуки імен. Так, наприклад, невластиве українській мові поєднання двох і трьох голосних на початку або в середині імені усувалося в одних випадках спрощенням або стягненням голосних (*Теодор > Тодор; Леонїдія > Лїдія; Зїнаїда > Зїна; Корнїлій > Корній*).

Зміни голосних звуків у середині імені були зумовлені різними причинами. В одних випадках звукові зміни сталися внаслідок народно-етимологічного перетворення імен (*Зїновїя > Зєновїя*), в інших – вони викликані процесами асиміляції (*Меланїя > Маланїя*) та дисиміляції (*Парасковїя > Парєсковїя*).

Серед інших фонетичних змін фіксуємо апокопу: *Магдалїна > Магда; Петро > Пєтя*; чергування голосних: *Насточка, Настїчка; Людміла, Людміла; Євдоха, Ївдоха; Світїк, Свєтїк; Зєновїї, Зїновїї; Любїї, Любуї*; чергування приголосних: *Галька, Галка; Зєнко, Зєнько* (м'якість – твердість приголосного); *Лїзка, Лїска* (дзвінкість – глухість приголосного); *Гафа, Гапа; Стефа, Штєфа* (заміна одного глухого іншим); *Машуня, Машуля; Магда, Магда* (заміна одного дзвінкого іншим); перехід голосного у приголосний: *Лєна, Їлєна*; приставний [o] : *Дарка, Одарка*; опускання приголосного всередині слова: Марко – Мако; скорочення початку чи кінцівки імені (іноді – і початкової, і кінцевої частин): *Емілія – Міля, Омєлян – Мільо, Олєксїї – Лєсько, Ігнатїї – Ігнат – Гнат, Іларїон – Ларїон, Арсєнїї – Арсен* та інші.

Число варіантів чоловічих імен (частина з них належить до розмовного фонду) поповнюють типові для української мови утворення на *-а, -ко, -аш*: *Олєксїї – Олєкса, Лев – Лєвко, Григорїї – Грицько, Ілля – Ілько – Ілаш* та інші.

У жіночих документальних іменах найпоширеніше варіювання закінчень

-ія, -а(я): Лідія – Ліда, Євгенія – Євгена, Наталія – Наталя, Надія – Надя, Парасковія – Параска тощо.

Літературні та народні власні назви різняться не лише в фонетиці, але й у словотворчій структурі. Чимало граматичних форм зберігаються в літературній нормі саме як факти діалектного походження у їх досить тривалому функціонуванні на ґрунті паралельно-варіантного протиставлення. Серед них, як-от: *Саньо, Саня; Оксі, Окся; Олечка, Олічка; Олесінька, Олесинька; Тодирко, Тодорко*. Деякі з них ще й тепер, будучи за межами нормативних, не позбавлені стилістичного осмислення та виступають у художніх різновидах мови.

Серед варіантів власних імен реєструємо варіанти пестливих суфіксів *-к(а), -очк(а), -оньк(а), -чик, -оньк(а), -іньк(а), -иньк(а): Лариска, Ларисочка, Ларисонька; Раїса, Райчик; Настінька, Настонька; Олександра, Олеся, Олесінька, Олесинька; Лідусінька, Лідусинька* та згрубілих суфіксів *-ах(а), -іц(а), -их(а), -юр(а): Любаха, Настіца, Штифаніха, Місюра*.

Поміж чоловічих і жіночих імен фіксуємо варіанти одного імені, що позначають інші імена: *Леонідія – Лідія; Ярина – Ірина; Ольга – Олена; Геннадій – Євген – Євгеній*; імена, що мають однакові варіанти: *Зінаїда і Зіновія; Давид і Данило; Богдана і Магдаліна; Людмила і Ольга; Немидора-Філіпіна і Дарія; Віктор і Віталій; Владислав і Володимир*.

У номенклатурі власних імен Покуття вживаються жіночі варіанти імен, співзвучні з чоловічими: *Євгенія, Женя (ж.р.) – Євген, Євгеній, Женя (ч.р.); Богдана, Бодя (ж.р.) – Богдан, Бодя (ч.р.); Олександра, Лесик (ж.р.) – Олексій, Лесик; Олександр, Лесик (ч.р.); Світлана, Світланчик (ж.р.) – Святослав, Світланчик (ч.р.)*.

Композитними прийнято вважати однослівні утворення із двох зрощених або поєднаних сполучним голосним звуком кореневих основ. Чимало композитних імен формують покутську говіркову номенклатуру власних імен: *Любомир, Владислав, Станіслав, Святослав* та їх варіанти з усіченими відкомпозитними основами: *Любомир – Любо, Владислав – Влад, Станіслав – Стас, Святослав – Свят* тощо. Деякі варіанти імен могли виникнути шляхом усічення препозитивного або постпозитивного компонента складного імені (апокопа або афереза) із суфіксацією або без неї: *Ярослав – Ярик (суф.-ик)*.

Зафіксовано єдиний приклад, коли та ж сама особа могла називатися різними іменами: як багатолексемним іменуванням, так і однолексемним (*Немидора-Філіпіна і Дарія, частіше Дарка*).

Варіантами також стали зовсім інші імена. Наприклад, якщо людину, якій дали одне ім'я, але воно їй не подобається чи не подобалося, називали іншим іменем. Так, *Івана* називають *Омельном, Мільом, Омельком; Степана (Штифана) – Іваном; Ніну – Параскою (Парасков, Пашов, Пасюньов)*.

Територіальними особливостями українських імен є способи творення в мові, зокрема запозичення і калькування. Найбільш обмежені можливості щодо використання в сучасній офіційній антропонімії має переклад шляхом калькування. Особливий статус особових імен в мові зумовлював те, що їх здебільшого не перекладали, а записували за звучанням. Нині в науковому обігу передавання іншомовних слів засобами національного алфавіту, причому з якнайповнішим урахуванням їхньої вимови, позначають терміном «практична транскрипція». Цей спосіб має широке застосування і покликаний демонструвати передусім вимову імені, а не написання.

На нашу думку, варіанти імен *Омельян – Омельян, Анатолій – Толік, Владислав – Владік, Сергій – Серьожа, Станіслав – Стасік* є русизмами.

Спільна для всієї України система імен має на окремих територіях свої особливості. Вплив історичних, політичних та географічних факторів і деяка специфіка імен помітна на західноукраїнських землях. Серед варіантів трапляються й імена іншомовного походження: *Ангела, Мері, Жанна, Жанет, Броніслав, Йон, Штефан* подекуди з подвійним наголошуванням. Це є наслідками перебування зазначеної території під владою інших країн.

У покутських говірках трапляються усічені кличні форми імен *Марі, Віта, Ром, Мико, Васи* (замість *Маріє, Віталію, Романе, Миколо, Василю*) та їх варіантів *Све, Мару, Лю* (замість *Свето, Марусе, Любо*), а також при звертанні в Кл. в. вживається тільки перша буква імені: *О* (замість *Ольго*).

Крім тих варіантів, що виникли внаслідок фонетичних чи морфологічних змін, зафіксовано різноманітні словотвірні варіанти. Лише рідко вживані імена функціонують в одному-двох варіантах (*Корнелій: Корній; Марко: Марчик, Мако*). Варіантів популярних імен нараховується десятки (*Михайло: Михайлик, Михальчик, Місьо, Місько, Михась, Мишко, Міша, Мішуня, Мішуля, Мишуня, Мишуля, Мицько, Міцьо, Місюра; Анастасія: Анастасійка, Анастасійнька, Анастасієчка, Анастасієнька, Настя, Настуня, Настуся, Насточка, Настічка, Настінька, Настонька, Настіца, Стася, Стасія, Стаська*).

Не всі староукраїнські імена та їхні форми успадкувала сучасна українська мова, проте всі

вони продовжують існувати в сучасних українських прізвищах та географічних назвах.

Висновки. Комплексний аналіз власних імен Покуття засвідчив функціонування власних особових назв різної структури. За кількістю структурних одиниць відокремлено однолексемні та дволексемні найменування.

Антропонімія Покуття представлена численною різноманітністю розмовно-побутових варіантів імен: структурних, фонетичних, словотвірних, словозмінних і синтаксичних. На різних територіях України, крім спільного фонду цих варіантів, існує свій набір скорочених, здрібніло-пестливих та згрубіло-зневажливих найменувань, фонетичної варіативності, зумовленої різним відображенням голосних і приголосних звуків, звукосполучень.

Імена в залежності від ситуації мовлення можуть виступати в найрізноманітніших видозмінах. Поруч із офіційними повними документальними іменами існують розмовно-побутові (скорочені чи усечені, здрібніло-пестливі та згрубіло-зневажливі) та їхні варіанти. Явище варіативності властиве й документальним іменам (*Наталя, Наталя; Геннадій, Генадій, Зеноій, Зіновій* тощо). Загальнонаціональні варіанти докумен-

тальних імен виникли внаслідок освоєння давніх запозичень і відображають взаємодію літературно-книжної та усно-розмовної традицій у розвитку української мови.

Оновлюється іменний репертуар і за рахунок запозичень із мов інших країн, зокрема тих, до яких спостерігається масова еміграція українців: Італії, Іспанії, Португалії, Польщі, Чехії тощо. Поширеними вкрапленнями є зарубіжні імена: *Анжела, Анжеліка, Жанна, Мілана* тощо.

На тлі спільних тенденцій сучасного найменування людей, характерних для східнослов'янських народів, проявляється деяка особливість функціонування імен в Україні. Вона найбільш очевидна у сфері жіночих імен, утворених від чоловічих (*Адріана, Богдана, Василина, Віталіна, Володимира, Іванна, Леоніда, Михайлина, Руслана* та інші); активізується вибір давньоруських і слов'янських складних імен із компонентами *-мир, -слав*: *Любомира, Зореслава, Квітослава, Мирослава, Ярослав* та подібні.

Аналіз покутських діалектизмів та зроблені узагальнення відкривають перспективи для нових наукових досліджень, присвячених проблемам діалектно-літературного контактування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вирста Н. Б. Становлення та розвиток антропонімії Покуття : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 – українська мова. Тернопіль, 2012.
2. Габорак М. М. Прізвища Галицької Гуцульщини: Етимологічний словник. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2019. 584 с.
3. Габорак М. М. Топонімія Покуття та деяких прилеглих територій: етимологічний словник-довідник / відп. ред. В. В. Грещук ; Ін-т українознавства при ПНУ ім. В. Стефаніка, Івано-Франків. обл. ін-т післядипломної педагогічної освіти. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2013. 932 с.
4. Габорак М. М. Прізвища сучасної Гуцульщини (на матеріалі Косівського району). Етимологічний словник. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2017. 368 с.
5. Етимологічний словник української мови: В 7 т. (1989): АН УРСР. Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні; Редкол. О. С. Мельничук (головний ред.) та ін. К.: Наук. думка. Т. 3: Кора – М / Укл.: Р. В. Болдирев та ін. 1989.
6. Етимологічний словник української мови: В 7 т. АН УРСР. Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні; Редкол. О. С. Мельничук (головний ред.) та ін. К.: Наук. думка. Т. 2: Д – Коппі / Укл.: Н. С. Родзевич та ін. 1985.
7. Карпенко О. Ю. Особові імена як концепти та форми їх профілювання. Наукові записки Тернопільського держ. ун-ту. Серія: мовознавство. Тернопіль, 2003. Т. 1 (IX). Ч. 1. С. 27–34.
8. Керста Р. Українська антропонімія XVI ст. Чоловічі іменування. К., 1984. 152 с.
9. Личук С. М. М. Габорак: Топонімія Галицької Гуцульщини: Етимологічний словник-довідник. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2011. 636 с. М. М. Габорак: Топонімія Покуття та деяких прилеглих територій: Етимологічний словник-довідник. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2013. 932 с. Acta onomastica LXI/2. 2020. P. 447–451.
10. Масенко Л. Т. Українські імена і прізвища. К. : Т-во «Знання» УРСР, 1990. 48 с.
11. Пахомова С. М. Сліди язичництва в слов'янській антропонімії на матеріалі жіночого антропонімікону: когнітивно-світоглядний ракурс. *Записки з ономастики*. 2015. Вип. 18. С. 582–596.
12. Півторак Г. Власні імена людей у Київській Русі. *Культура слова*. К., 1982. Вип. 23.
13. Редько Ю. Сучасні українські прізвища. К. : Наук. думка, 1966. 214 с.
14. Скрипник Л. Т., Дзятківська Н. П. Власні імена людей. 2-ге вид. К. : Наукова думка, 1996. 332 с.
15. Словник варіантів власних імен північно-західної України (2009): упоряд. Г. Л. Аркушин. Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки. 2009. 372 с.
16. Худаш М. Л. З історії української антропонімії. К.: Наукова думка, 1977. 236 с.
17. Чучка П. П. Антропонімія Закарпаття. Вступ та імена : конспект лекцій. Ужгород, 1970. 103 с.
18. Чучка П. П. Слов'янські особові імена українців: історико-етимологічний словник. Ужгород : Ліра, 2011. 432 с.
19. Яшук, Л. В. Антропонімія Житомирщини XVI–XVII ст. Дис. ... канд. філол. наук. 10.02.01 «Українська мова». Житомир, 2008. 209 с.

20. Lychuk S. Theoretical and methodological principles of the research of national geographical lexis by Slavic and Ukrainian linguists (based on Ivano-Frankivsk Region, Ukraine). *Acta onomastica LXI/1*. 2020. P. 136-152.

REFERENCES

1. Vyrsta, N. B. (2012). Stanovlennya ta rozvytok constitutione anthroponimii Pokuttya [Formation and development of anthroponymy of Pokuttya]: dys. ... kand. Philol. nauk : 10.02.01 – Ukrainska mova. Ternopil [in Ukrainian].
2. Gaborak, M. M. (2019). Prizvyshcha Galytskoi Gutsulshchyny: Etymolohichnyi slovnyk [Surnames of the Galician Hutsul region: Etymological dictionary]. Ivano-Frankivsk : Misto NV, 584 s. [in Ukrainian].
3. Gaborak, M. M. (2013). Toponimia Pokuttya ta deyakyh pryleglyh terytorii: Etymolohichnyi slovnyk-dovidnyk [Toponymy of Pokuttya and some adjacent territories: Etymological dictionary-reference book] / vidp. red. V. V. Greshchuk; In-t ukrainoznavstva pry PNU im. V.Stefanyka. Ivano-Frankivsk : Misto NV, 932 s. [in Ukrainian].
4. Gaborak, M. M. (2017). Prizvyshcha suchasnoi Gutsulshchyny (na materiali Kosivskoho rajonu). Etymolohichnyi slovnyk [Surnames of modern Hutsul region (based on Kosiv district). Etymological dictionary]. Ivano-Frankivsk : Misto NV, 368 s. [in Ukrainian].
5. Etymolohichnyi slovnyk Ukrainskoi movy: V 7 t. (1989). [Etymological dictionary of the Ukrainian language: In 7 vols.]. AN URSS. In-t movoznavstva im. O. O. Potebni; Redkol. O. S. Melnychuk (golovnyi red.) ta in. K.: Nauk. dumka. T. 3: Kora – M / Ukl.: R. V. Boldyriev ta in. [in Ukrainian].
6. Etymolohichnyi slovnyk Ukrainskoi movy: V 7 t. (1985). [Etymological dictionary of the Ukrainian language: In 7 vols.]. AN URSS. In-t movoznavstva im. O. O. Potebni; Redkol. O. S. Melnychuk (golovnyi red.) ta in. K.: Nauk. dumka. T. 2: D – Koptsi / Ukl.: N. S. Rodzevych ta in. [in Ukrainian].
7. Karpenko, O. Yu. (2003). Osobovi imena yak kontsepty ta formy yih profilyuvannia [Personal names as concepts and forms of their profiling]. *Naukovi zapysky Ternopil'skoho derzh. ped. un-tu. Serii: movoznavstvo*. Ternopil. T. 1 (IX). Ch. 1. S. 27–34 [in Ukrainian].
8. Kresta, R. (1984). Ukrainska antroponimii XVI st. Cholovichi imenuvannia [Ukrainian anthroponymy of the 16th century. Male naming.]. K. 152 s. [in Ukrainian].
9. Lychuk, S. (2020). M. M. Gaborak: Toponimii Galytskoi Gutsulshchyny: Etymolohichnyi slovnyk-dovidnyk [Toponymy of the Galician Hutsul Region: Etymological dictionary-reference book]. Ivano-Frankivsk: Misto NV, 2011, 636 s. M. M. Gaborak: Toponimii Pokuttia ta deiakyh pryleglyh terytorii: Etymolohichnyi slovnyk-dovidnyk [Toponymy of Pokuttia and some adjacent territories: Etymological dictionary-reference book]. Ivano-Frankivsk: Misto NV, 2013, 932 s. *Acta onomastica LXI/2*. S. 447–451 [in Czech Republic].
10. Masenko, L. T. (1990). Ukrainski imena i prizvyshcha [Ukrainian names and surnames]. K. : T-vo «Znannia» URSS, 48 s. [in Ukrainian].
11. Pahomova, S. M. (2015). Slidy yazychnytstva v slovianskii antroponimii na materialy zhinochogo antroponimikonu: kognityvno-svitoglyadni racurs [Traces of paganism in Slavic anthroponymy on the material of female anthroponymy: a cognitive-worldview perspective]. *Zapysky z onomastyky*. Vyp. 18. S. 582–596 [in Ukrainian].
12. Pivtorak, G. (1982). Vlasni imena lyudei u Kyivskii Rusi [Proper names of people in Kievan Rus]. *Kultura slova*. K. Vyp. 23 [in Ukrainian].
13. Redko, Yu. (1966). Suchasni ukrainski prizvyshcha [Modern Ukrainian surnames]: K. : Nauk. dumka. 214 s. [in Ukrainian].
14. Skrypnyk, L. T., & Dzyatkivska N. P. (1996). Vlasni imena lyudei [Proper names of people]: 2-he vyd. K. : Nauk. dumka. 332 s. [in Ukrainian].
15. Slovnyk variantiv vlasnyh imen pivnichno-zahidnoi Ukrainy (2009). [Dictionary of variants of proper names of north-western Ukraine]: uporyad. G. L. Arkushyn. Lytsk : Volyn. nats. un-t im. Lesi Ukrayinky. 372 s. [in Ukrainian].
16. Hudash, M. L. (1977). Z istorii ukraiyinskoj antroponimii [From the history of Ukrainian anthroponymy]. K.: Nauk. dumka. 236 s. [in Ukrainian].
17. Chuchka, P. P. (1970). Antroponimii Zakarpattia. Vstup ta imena: konspekt lektsii [Anthroponymy of Transcarpathia. Introduction and names: lecture notes]. Uzhgorod. 103 s. [in Ukrainian].
18. Chuchka, P. P. (2011). Slovyanski osobovi imena ukraiyintiv: istoryko-etymolohichnyi slovnyk [Slavic personal names of Ukrainians: historical and etymological dictionary]. Uzhgorod : Lira. 432 s. [in Ukrainian].
19. Yashchuk, L. V. (2008). Antroponimii ZHYtomyrshchyny [Anthroponymy of Zhytomyr region of the 16th-17th centuries]: dys. ... kand. Philol. nauk. 10.02.01 – Ukrainska mova. Zhytomyr. 209 s. [in Ukrainian].
20. Lychuk, S. (2020). Theoretical and methodological principles of the research of national geographical lexis by Slavic and Ukrainian linguists (based on Ivano-Frankivsk Region, Ukraine). *Acta onomastica LXI/1*. 2020. P. 136-152 [in Czech Republic].